

نومرو : ۷۴

اجتihad

اداره خانه

ایستانبول ، جغال اوغلنده

دائرة اجتهد

Idjtihad Constantinople

دوردنجی سنه

حریت فکریه یه خادم

پنجشنبه کونلری چیقار اجتماعی ، ادبی مجموعه

مدیر مرخص : الرهای صفا

آبونه

۱ آغستوس ۱۳۲۹

سنه لك آلتی آیلق

تورکیا ایچین ۴۰ غروش ۲۵ غروش

ممالك اجنبیه ایچین ۱۰ فرانق ۶ فرانق

نسخه سی ۵۰ یارمه

تاریخی سیالر حقنده

احمد رفیق بك تاریخ عثمانی دن بزه مدھش و جاذب لوحه لر چیقاریور. و کندیسی هیچ بیرشی سویله مه یور. فقط بی رحمانه بیر صورتده شهادت پارماغنی بو لوحه لره ووقوروویرازده مستهزی نظرلرینی ده بزه توجیه ایدیور. بنجه بو دورلو حرکت مورخلکک اک زیاده واجب الوجود بیر سجه سیدر. قاره بیر کور کیمی الندن طوتولوب کوتورولمه لیدر. قاره کندیسی آراماق، بولماق، تنقید ایتک، ملاحظه ایتک ایشلرنده ادمان ایتمه لیدر. احمد رفیق بك ده او یله یاپیور.

کچن کون بزه لاله دورینی یازدی. بیر ندیم زمانک:
او مغیچه یله طانیشدمدی (لاله دوری) نده،
فتادکانه صوک بیر پیاله دورنده ؛
اون آلتی یاشنه داخل اوشوخ سعد آباد
جهانی ویرمش ایدی اختلاله دورنده ؛
لسانی شیوه شیرازدن نمونه ایدی
عجم پر-تی رومک اماله دورنده .
منظومه مترنم وقتاننده بحت ایتدیکی او (لاله دوری) ایله بوناله دوری آره سننده نه یمان خط
اتصال واردر، کوستردی . (کوستاولوبون) ، (روح الاقوام) نده :

« بوکون هر فرانسزک قاننده ۴۰ بطن اولکی
فرانسزلرک قانندن واردر » دیوردی . بو بویه اولونجه
ایکی اوچ عصر اولکی :

می و محبوبدن کچمک نصیب اولمادی پیر اولدم
دیه ، اوتانماق سزین ، افتخار ایدن بعض اجداد منله
روابط مزک بداهت وجودی ناصل انکار اولونا بیلیر.
(قباچی مصطفی) ، (پاترونا خلیل) (جنجی بیلیم نه)
دورلری ، ایچنده متعیش و متفسخ اولدیغمز دور دوار
ونا هموارک آناسی باباسی دکیدر .

بوکون بیله (زنیللی علی اقدی) نك حرکت آتی
بینانه سنی تخطئه ایدنلر مز آزمیدر. کسمکله ، بچمکله ،
وحتی قتل عاملره بیر مسئله عرقیه نك اورتادن قالمش

قیدی وار . طبقات مختلفه فی نظر دقته آله رق ، بو حقیقتی
قبول ایده بیلیرز. بو حالده بکچی محمدک بودرومه کیرمه سی ،
باشقه لرینک مخفی گوشه آرامه سی بر قید واندیشه دن ایلری
کله بیلیر : دردست ایدیلوب بایرامه قدر محبوس قالمق
قورقوسی ... کچن سنه می ، او بر سنه می رمضانده بر
صوحی دن بر باردق صو ایسته یوب ایچرکن خانمک اوروج
یمک تهمتیله توقیف ایدلیدیکی ایشیدلمش ایدی . حال بوکه
بو خانمک بر بایغینغه اوغرامه سی ، مساع شرعی یه صغینه سی ،
ضرورت شرعی یه تابع اولمه سی واقع و ممکن ایدی . بر
خانمک صو ایچرکن طوتولدیغنی ایشیدن بکچی محمدلر ،
بالطبع سیغاره ایچمک ایچون بودروم ارایه جقلمز ، بونی ده
انجق طوتولمق ، حبس ایدمک قورقوسیله آرایه جقلمدر .
کناهی صاقلامق فضیلتنه ، تعیب اجتماعی یه اوغرامق
اندیشه سنه اسناد ایتک طوغرو اوله ماز.. بکچی محمدلره
دکل ، بکلر واقندیلر طبقه لرینه ده باقلسون .. بو حالده ،
بو فعل و حرکتی کیزله مک زورا کی بر ریادن عبارت قالیر .
خلقی زور زورینه ریا کار ایتک دن باشقه بر نتیجه تولید
ایده مز و ایده مدی .. « کویو » نك استقبال دینسزلکی
اثرنده ایضاح ایتش اولدیغنی کبی ، ادیان مستبدلر النده
چوق زمانلر بر آلت استبداد اولمش در ؛ دین نامنه یاپیلان
تضییقات فضائل دینی یه تلقین شویله دورسون ، بالعکس ،
افکار بشریه نك ترقیاتی نسبتنده ، دینسزلکی تشویق
ایتش در .. برده بکچی محمد وقعه سی وسیله سیله ، خاطره
کثیره بیلیرز که اوروپالیلردن اسلامیتی مانع ترقی عدایدنلرک
اک زیاده استناد ایتدکلری نقطه ، حریت شخصیه نك
تحدیدی در. حریت طبعیه شخصیه سی تضییق و جزا ایله
تحدید اولونان بر قومده ترقیات و تعالیات فکریه احتمالی
سد ایدلمش و بوقومک انکشافاتندن مانع لرایقاع اولونمش
اوله جغنی سویله مکده درلر .

و « تاریخ مدنیتک و تاریخ بشریتک سوزلری ده
بودر » دیه ادعا ایتمکده درلر . بوسوزلر و ادعای قارشیسنده
بزه تأمل و ملاحظه دوشیور ... محمد صادر

قاباچی مصطفی

آرتق بو انتظامسز بوتون روابطن محروم کتله ،
اردو صایلا مازدی . بومشوش غلبه لك یكانه سائقی
قورقوردن هدف الحركاتی شقاوتدن عبارت بوقلمون
بر انسان سوروسندن عبارتدی .

اردو بوالیم وضعیتده بولوندینی کبی ، علما صنفی ده
جهالت و مسلکسز لك ایچنده یوزیوردی ، علمانك جهالتی ،
خلقك تربیه اجتماعیسی اوزرینه مضر بر تأثیر اجرا
ایله مشدی . فی الحقیقه ، علمانك بر چوغی ، اسلامی لایق
اولدینی وجه ایله ، بوتون اینجه لکری ، حریتلری و مسلا
محله لیه ادراك ایدمه مشدی . چاپو لیلغه غزا نامی ویرمش ،
معرفت دشمنلکنی لازمه دینیہ تلقی ایله مشدی . علمادن بر
قسمی ، کندیلری ده عین حالت فکریه زبون ، خلقك بو
طرز تلقیسندن استفاده یوللری طوتمشله ، ملتک باشنه بلا

اولمشلردی . موقعلری تأمین ایچون « خلفای راشدین
اقتدیلریز حضراتنك » عدل و استقامتندن ، بهره
و معرفت لرندن بحث ایدن علمای کرام ، منفعتلری صیانت
ایچون عدل و حق چیکنیورلر ، عصیان چته لری تشویق
ایدیورلر ، و طنداش قانی آقیمقدن متلذذ اولیورلردی .
هان هر سیاسی عصیانده علما پارماغی کورولیوردی .
هر عصیان ، دینه مستند ، و دین پرده سی آلتنده اجرا
اولونیوردی . علماضنفی تورکیه ده عادتاً مضر بر عنصر اختلال
تشکیل ایدیوردی . پادشاه تختلرینه هجوم ایدن ، مؤسسات
مدنیہ تخریب ایله یین اشقیا چته لرینك قوه تشریعه سنی
علما ، قوه اجرائیه سنی یکچیریلر تشکیل ایدیوری .
علمانك یكانه سلاحی فتوی ایدی . فتوالر ، کورولن جبر
و تضدیک درجه سنه ، آله ایدیه لك منافعك اهمیتته کوره

ویریلردی . عاصیلر اکثریایچلرندن مقتی نصب ایدیورلر ،
دربدر بردماغك جاهلانه فتوالر یله خانمانلر سوندیریورلر ،
انسانلر قتل ایدیورلر ، ناموسلر پایمال ایلورلردی . علمانك
بو حرکتی ، اسلامیت احکامنی سوء استعمال ایدی . بسوء

اولا جاچی ذهاب باطلنده بولونان قفالریمز اکیسمیدر ؟
زنیلی علی افندی ، قتل عامه مانع اولماقله تورک
تاریخی داها دوغروسی تورکیا تاریخی واسع و مستکره
بیرلکدن صیانت ایتدی . اونك روحی ، شاد اولسون
دیجه یه محتاج اولمایاراق شاد و متسلدی .

ان ملکت النفوس فایغ رضائها

وله ثوره و فیها مضاء

وقد یسکن الوحش للوثوب من الاسر

فکبف الخلائف العقلاء

یعنی « اکر انسانلری تحت حکمکه آماق ایسترسه
اونلرک رضالری ایسته ، کوللری تسخیرایت . عقلسز
حیوان بیله اسارتدن قورتولماق ایچین چابالار ؛ صاحب
عقل اولان مخلوق لر نه یاماز »

دین شاعر خدیوی شوقی بك نه قادر دوغرو و کسکین
دوشونمشدر !

* *

احمد رفیق بكك (یزانس ایمپراطوریجه لری) عنوانلی
کتابی بزم ایچین نه استغراق انکیز صحیفه لر آچيور !
ییزانس ، ییزانس !

(بوقه له ئون) سرای یوق (بوقه له ئون) آدی یوق .
فقط بوقه له ئون سراینده اولان بیتن ایشلر دوغان و اولن
محبوب و مدده شلر قاچ کره ، قاچ کره تکرر ایتهدی !
ته ئوفانی ، « ... سرائک بیر کوشه سنده توجهلردن
محروم ، حسنی پریشان بیر حالده ترك حیات » ایتدیکن
صوکره بولده طیه قسطنطنیه یه نه قادر جانی (ته ئوفانی) لر
کلدی و کولدی .

(زوئی) لری و (رومانوس) لری بولده طیه - که
شیمدی دار الخلافه العلیه اسلامیه در - کورمکده دکلیدر ؟

* *

تاریخی ، اداره ایدن لایزال و لایزال قانونلری ،
سرلری کوسترمک خصوصنده احمد رفیق بك
قادر خدمت ایتش و ایدیه لك بر محرر داها کورمه یورم .
اك صوكر کتابندن چیقاردیغم شو صحیفه لری دقتله او قویك .

استعمالر اون برنجی عصر هجریدن صوکر مسلسل برحاله دوام ایله مشدی. دور انحطاط، هان دائماً علما تحکمی ایله چکمشدی. عثمانلی تربیه فکریه سی علمانک جهالت ومانعتی یوزندن هیچ بر ترقیه مظهر اولاماش، حتی اسلامیت بیله صفوت و زاهتی غائب ایله مشدی. عرب دماغلرنده آتشین فکرلر، عرب مالکنده پارلاق مدنیتلر عرب عالمده جدی ذکالر یتشدیرن فیض اسلام، عثمانلی دیارنده عادتاً مانع ترقی اولمش، بر قسم عنود و جاهل علمانک حرص و منفعتله شائبه دار دماغلرنده علوی و فیاض ماهیتی ده ضایع ایله مشدی.

عثمانلیرده علما تغلبی الک زیاده اون برنجی عصر هجریده کورولمشدی. خواجه سعدالدینک حریر و سیاسی مسلکداشلی، عثمانلی منابعی یغما ایچون بو دورده هان یکدیگریله مسابقه یه کیریشمشلردی. بو مسلکده جدآ تمیز ایدن ایکی مهم سیما واردی: انلرده جنجی خواجه ایله فیض افندی، ایدی. سلطان ابراهیمک مرض شهوتله خللدار دماغی ساخته افسونلرله تسخیر ایدن جنجی خواجه، بر زمانلر عصرینه حکمران اولمش، مفتیلر نصب ایتمش، رشوتلر جمع ایله مشدی. جنجی خواجه، حصیر آلتندن رذالتلرله چیقاریلوب اموالی حجز اولوندی زمان، اوچ بیک ایکی یوز کیسه ثروت، صندوقلر طولوسی آتون، اللی یی متجاوز سمور کورک ظهور ایتمشدی. محمد رابعک جلوسنده، جنجی خواجهنک صرف رشوتله بریکدیردیکی پاره ایله اللی بیک یکیکچری یه بخشش، سپاهی یه بیکر، یکیکچری یه اوچ بیکر آقیچه ترقی ویرمک ممکن اولابیلمشدی (۱).

کذا عباداللهی صیانت، شریعت غرای تطبیق وظیفه سیله مکلف اولان قاضیلرده، شریعتک الک بویوک دشمنلری ایدی. حقوق عباد، انلر ایچون عادتاً منبع واردات اولمشدی. قاضیلقلر رشوتله ویرایور، قاضیلقلر آله ایتمک

ایستین علما، جمع ثروت ایچون هر درلو ارتکابانده بولونیوردی. بعضاً بر قاضیلقلر مختلف رجال طرفندن ایکی ذاته بردن صاتیلدیعی واقع اولیور، اوزمان کفرلر و رذالتلر بربرینی ولی ایدیوردی. رشوت و غصب حقوق، تورکیده عادت ثانیسه حکمنده ایدی. محمد رابعک ایلک زمانلرنده علمانک آربالق یغماسی، رشوت مسابقه سی، اسلامیت نامنه شین عد اولوناجق بر راده یه گلشیدی. علما، یکدیگریخی استرقاب ایتدکاری زمان، بربرینه ادب و تربیه خارچنده تحقیراته جرأت ایدیورلر، آربالق غوغاسی ایچون سرای هایون قاپولرینه ییغیلورلردی. خلق بو آج کتلهنک مظالمندن بیزار، مفتی یی سوقاقلرده بکیورلر، علم و معرفت صاحبی اولدقلری حالده اتمک پاره سندن محروم قالان رجال علمیه ایله برله شیورلر، شریعت غرای تمثیل وظیفه سنی ایفا ایدن مفتی انامه: «بره آق صقالی قانه بویاناسی ظالم! امت محمدیه بویلدیکک مکر و خدعه نه در؟» دییه تحقیرلر و کفرلر یاغدیوریورلردی (۱).

سلطان ابراهیم دورینک بو جهالت سرپینتیلری ایکنجی سلطان مصطفی زماننه قدر دوام ایتمش، بو دورده فیض الله افندی جمله سنه تقدم ایله مشدی. فیض الله افندی حرص ثروتده اسلافده تفوق ایدیور، اولاد واقاربی الک بویوک منصبلره اصعاد ایلور، حتی شیخ الاسلاملق پایه سنی، خلاف اصول، اثری برحاله قویبق ارزو ایدیوردی (۲). آرتق تمامیه آکلاشیلیوردی که، علمانک مقصدی، ناسی حقایق دینه یه کوره اداره ایتمک دکل، بلکه دین ایله تخویف و دینی واسطه رشوت اتخاذا ایدرک شخصی رفاهلری تأمین ایلکدی. جنجی خواجه بیله، ملتک حقوقی استرداد ایچون صاریغنی بویته طولایان چاوش باشی یه قارشی کسندینی دینی امتیازیه مدافعه ایتمک ایسته مش: «بره آسیلا جقلر. بن قاضیعسکر و علمادن دکلی یم؟ چکک آلیکزی، بره خیشلر!» دییه

(۱) نعمیا، جلد ۵، ص ۳۹:

(۲) تاریخ راشد، جلد ۳، ص ۱۲

(۱) نعمیا، جلد ۴، ص ۳۴۵ - احمد رفیق، تاریخی سیالر، مراجعت.

بو بوزوق احكام ، بو حرص و منفعت كوره تبديل شكل
ايدن دستورلر قارشيسنده مدني واجتماعي هيچ برتكامل
تعقيب ايدمه مش ، عالیه سعادت ، مليت محبت ، معرفت
ذوق ، مدنيت حسی ، صنعت سوداسی عثمانلی قبلرندن
مهجور قالمشدی .

بناءً عليه سليم ثالث بوايكي بويوك دردی ، علما
ایله يکيچريلری ، اصلاح ايتمکده پک زياده نفوذ نظر
کوسترييور ، بوسايهده عثمانليغه دور اورخانيه خاص
صافيتی ، عثمانليره آروپا اقوامی آره سنده ياشامق حق
تأمين ايتمک ايتيوردی .

عیناً و حرفياً نقل ايتديکمز بوحيفه لری رفيق بکک
(قاباچی مصطفى) سنده و (قاباچی مصطفى) دورینی
(تاریخ عثمانی) ده عیناً و حرفياً بولاجاقسکز . بناءً عليه
بوسطرك اديان قاوغاسندن دولایي احمد رفيق بکک و بانا
چهره لری آسانلره بزم يالکز بر ديه جکمز وار :
« تاريخی یازان بزر یاپان سز . »

۱۰ اگستوس ۱۹۱۳

عبدالله هودت

هفته نامه

کچن نسخه نك هفته نامه سنده صحنه سياستك پرده سی قابلی
قالديغنی و « طاق طوق » ديه ايکنجی پرده نك حاضر لقری
ايشيدليکني سويلش ايدک . اون آيدن بری دوام ايدن بو
بالقان فاجعه سی (درام ۲۵ پرده) آرتق سيرجیلرده تاب
وطاقت بيراقماش اولدینی ايجون پرده آراسنک اوزاماسندن هر
کس او يونک بو قدرله قلهجنی ظنيله سوينيرکن بردنبره پرده
آچیلدی . برنجی پیلانده دول معظمه یی کوربيورز . هپسی
بزه باقرق اوزاقلرده بریری کوسترييورلر . شاپقه لرنده
يسمارق کوندن کونه شهرت واعتبار بولان La force prime
le droit « قوت حقه تقدم ايدر » قاعده مشهوره سی يازیلی .
مناره لرینک کثرتندن کوستردکلری یرک ادرنه اولدینی

تهديد ايله مشدی ؛ فقط علمانك حقوق عبادی غصب
ايتمک هيچ بر حق اولاميه جغنی دوشونه مه مشدی !
بو عصرده علمانك جهاتي صوك درجه يه وارمشدی :
سليم ثالث دورنده والده کتخداسی يوسف آغا ، سعدالله آغا
نامده برذاته مراجعت ايدیور (۱) ، معين برپاره مقابلنده
عمرينک يدی سنه سنی ايتيوردی . او ذات ده بوکا
موافقت ايدر ايتمز غلطه قاضيسي شيطان امين افندی
شاهدلر حضورنده برقطعه حجت شرعيه اعطا ايلیوردی .
عصرک حالت فکريه سنی پک بليغانه افاده ايدن بو حجتده :
« سادتلو عطفوتلو يوسف آغا بن المرحوم اسماعيل آغا حضر -
تالرينک ساحلخانه لرنده منعقد مجلس شرع انورده الحاج سعدالله
آغا بن احمد اشبو باعث الکتاب مشاراليه حضرتلری محضرنده
بالطوع والرضا اقرار تام وتقرير کلام ايدوب ابتدای خلقت
اروايده تقدير ولوح محفوظه ثبت وتحرير اولونان اجل
موعودمدن عمرمک يدی سنه کامله سنی مشاراليه يوسف آغا
حضرتلرينه هبه ايدوب الخ ... » صورتنده هبه نك شرعاً
ايفا قلنديغی يازيلیوردی . صوکرآ ، مؤرخ عاصم افندی ده
بو درجه آشکار بر حقيقته قارشى تعميق ماده ايدیور ،
نتيجه ده : « حجت مرقومه نك مناسی اولق اوزره حضرت آدم
عليه السلامک عمرندن بر مقدارینی ائن سلم شيت عليه السلام
حضرتلرينه ميدر . بوخسه داود عليه السلام حضرتلرينه ميدر ،
هبه ايتديکی بعض تواريخده علی الاختلاف رسیده نظر وکوش
اولوب لکن حق بودرکه بر محل موثوقده مرقي و مضبوط
اولدینی خاطر نشانز دکلدز » صورتنده بر نتیجه چيقار -
یوردی .

ايشته عثمانلير بو علما ايله ، بو علمانك ارشاديه
اسلاميت سايه سنده ترقی ايدم جککر ، شرع شريفه کوره
حق لرینک محافظه ايدلديکني کوره جککر ، هیأت اجتماعيه
ايجنده ناموسکارانه و پر شرف بر حیات امرار
ايدم جککر دی ! حال بوکه اسلاميت ، علمانك جهلی ايله ،
طوبیق بيلمه ين احتراصی ايله علویت و نفوذینی ضایع
ايتمش ، احكام شريعت جاهل و ضعيف دماغلردن سوزوله
سوزوله تغيير ماهيت ايله مشدی . اوزمان ، اجتماعي وظائفي
بيله شرع شريفه تطبيق مجبوريتنده بولونان عثمانلی دولتی

(۱) تاريخ جودت ، جلد ۸ ، ص ۳۵۹ ، ۱۹۶ ، ۳۱۹